

2C-4 Ree *Capreolus capreolus*

C4.1.1 Verspreiding en aantalontwikkeling

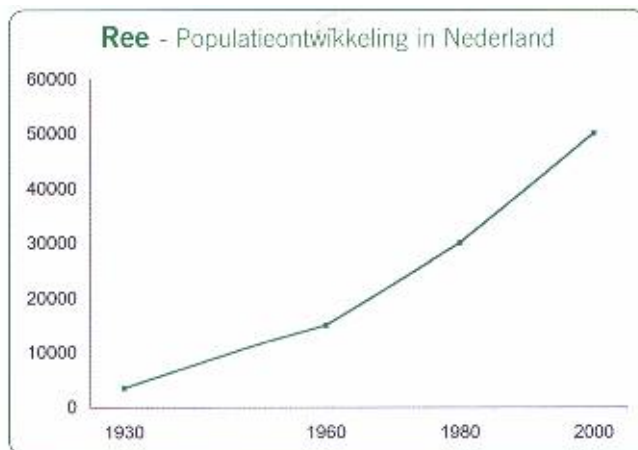
Het ree komt in de gehele provincie voor. Reeën hebben een voorkeur voor parklandschap: bebost gebied, afgewisseld met akkers en weilanden. Ze hebben een voorkeur voor loof- of gemengd bos met enige ondergroei die als dekking kan dienen. Bij voorkeur houden ze zich op in de boszomen, omdat ze hier zowel over voedsel (weiland, kruidenzomen) als vluchtmogelijkheden (de dekking van het bos) beschikken. Het ree leeft echter ook in open parklandschappen zoals heideterreinen, polderland, en zelfs uitgesproken vochtige landschapstypen zoals rietvelden (Lange et al., 1994).

In 2006 bedroeg de voorjaarstand in het werkgebied van de Faunabeheereenheid bijna 10.000 dieren. In bijlage 6 is de stand per wildbeheereenheid of samenwerkingsverband (ReewildAdviesCommissie) in 2005 uitgewerkt. Het gaat hierbij om de voorjaarsstand. In de periode 1998-2006 is de reeënpopulatie in Noord-Brabant met ca. 35% toegenomen. Deze stijging wordt gedeeltelijk veroorzaakt door de ontwikkeling van veldreeën in het westelijke en noordoostelijke gedeelte van de provincie. In alle wildbeheereenheden worden in het voorjaar (eind maart-april) schemertellingen georganiseerd, waarbij er twee avonden en één ochtend wordt geteld. Ondanks gestandaardiseerde methoden, blijven de verkregen voorjaarstanden slechts de minimale aantallen. Reeën zijn moeilijk te tellen, gezien hun verborgen leefwijze. De werkelijke aantallen kunnen zelfs het dubbele bedragen.

<i>Jaar</i>	<i>Aantal</i>	<i>Bron</i>
1930	ca. 3-4.000	Van Haaften
1958/59	ca. 18.000	Eygenraam
1964	ca. 20.000	Eygenraam
1975	ca. 22.000	Van Haaften
1980	ca. 25-30.000	Dir. Faunabeheer
2000	ca. 45-50.000	schatting LNV/ WBE Databank
2002	Ca. 58.000	schatting LNV/ WBE Databank

Tabel C4.1 Het geschatte aantal reeën in Nederland

Bron: Faunabeheerplan Utrecht en KNJV, WBE-Databank Nieuwsbrief 6

Figuur C4.1 Aantalontwikkeling van reeën van 1930 tot en met 2000

Bron: KNJV, WBE-Databank Nieuwsbrief 6

Daarnaast wordt door veel Wildbeheereenheden gebruik gemaakt van jaarrondtellingen. Deze werkwijze heeft voor de Faunabeheereenheid de voorkeur, omdat hierdoor het beste beeld ontstaat van de aanwezige populatie in bepaalde gebieden. Jaarrondtellingen geven dan een betrouwbaarder beeld. Ook landelijk is een zeer duidelijke stijgende trend waar te nemen in de stijging van de populatie reeën. Het probleem met jaarrondtellingen is dat deze niet op gecoördineerde wijze plaats vind. Zodoende ontstaan aantallen die op verschillende manieren zijn geïnventariseerd. Deze getallen staan al snel ter discussie, omdat de aantallen niet controleerbaar zijn. Dit is de reden dat ondanks de voorkeur voor jaarrond cijfers toch gebruikgemaakt wordt van de gegevens verkregen op basis van de schemertellingen.

C4.1.2. Leefwijze en territorium

Reeën hebben een redelijk verborgen leefwijze. Vanwege de rust komen zij vaak pas tegen de avond uit de dekking om aan de rand hun voedsel op te nemen.

Wanneer het rustig genoeg is blijven zij in de ochtend nog wel even buiten de dekking. Echter, zodra de onrust weer toeneemt trekken zij weg de dekking in.

Reeën leven gedurende het jaar het liefst solitair, wat niet betekent dat reeën altijd alleen zijn. Tijdens het foerageren kunnen zij weldegelijk met meerdere dieren bij elkaar staan.

Gedurende de winterperiode zoeken reeën elkaar op en vormen sprongen. Deze sprongen bestaan zowel uit mannelijke (reebokken) als uit vrouwelijke (reegeiten) dieren. Het gaat hierbij dan om ouderdieren en jaarlingen (reekalveren).

Territoriaal gedrag bokken.

Wanneer in het vroege voorjaar de reeën nog in sprongen bijeen zijn beginnen de volwassen bokken zich agressief te gedragen, vooral ten aanzien van andere bokken, maar ook overige spronggenoten moeten het vaak ontgelden. De bokken dreigen nu erg vaak naar de andere reeën, waarbij de oren in de nek worden gelegd en het gewei gepresenteerd.

Oude bokken vertonen dit agressieve gedrag eerder in het voorjaar dan jongere dieren. Vaak is alleen een dreighouding van een oudere bok voldoende om een jonger dier het veld te laten ruimen. Er heerst onder reebokken dan ook een uitgesproken ouderdomsdominantie. Oudere bokken zetten vroeg in het voorjaar een territorium af, terwijl het territoriale gedrag bij jongeren dan nog onvoldoende aanwezig is. Hierdoor zijn de ouderen in staat zich als eerste te vestigen en ze doen dit bijna altijd in hetzelfde territorium, dat ze reeds jaren hebben verdedigd. Dit gedrag heeft tot gevolg dat jonge bokken verdreven worden en op zoek moeten naar een eigen territorium.

Leefgebied (territorium) geiten.

Ook geiten delen het geschikte terrein gedurende de zomermaanden met hun seksegenoten. De gebieden waar de geiten zich in de zomer ophouden zijn aanzienlijk kleiner dan de wintergebieden, wat vermoedelijk in de allereerste plaats te danken is aan een beter voedselaanbod. Daarnaast is ook de geringere actieradius van de kalveren bepalend voor de afmeting van het gebied. De terreingedeelten van verschillende geiten kunnen elkaar overlappen. Bij een geringe reedichtheid zullen de jonge reegeiten terreinen opzoeken die nog niet door geiten met kalveren zijn bezet. Is de reegetdichtheid hoog dan worden juist deze dieren steeds weer verdreven door oudere geiten. Niet verwante geiten zijn aanzienlijk minder verdraagzaam ten opzichte van elkaar dan dieren met nauwe familiebanden. Vaak worden moeilijkheden voorkomen doordat de dochter zich vestigt in een gebied naast dat van de moeder.

Territorium jaargetijde

Eind maart, begin april beginnen vooral de oude bokken een grondgebied af te bakenen. Gedurende deze periode worden ze vaak gezien en vertonen ze herhaaldelijk het territoriale gedrag. In de maanden april en mei worden dagelijks inspectietochten door het territorium gemaakt. In de maand juni wordt dit gedrag minder waargenomen, maar omstreeks half juli, begin augustus is het in al zijn hevigheid weer aanwezig. Dit is het tijdstip waarop de bronst valt en de bokken geen concurrentie wensen. In de nazomer neemt het territoriale gedrag af en sluit de bok zich weer bij een gezinssprong aan.

Territorium afmeting.

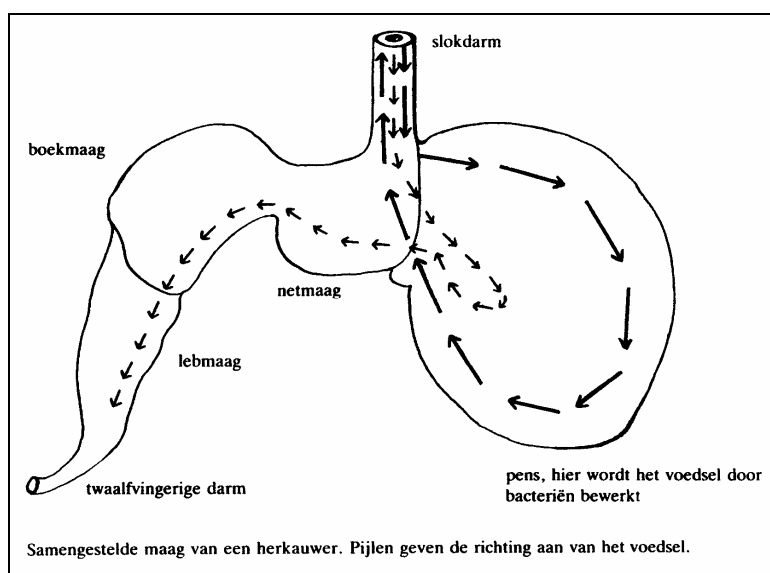
Het gebied dat de bok jaarlijks doorkruist kan afhankelijk van de terreinomstandigheden variëren van 20 tot 200 hectaren en is aanzienlijk groter dan zijn territorium. De gemiddelde grootte van een reebokterritorium in vele landen van Europa schommelt tussen de 7 en 12 hectaren. Het is niet uitgesloten dat een groter gebied niet verdedigbaar is. Wordt het gebied kleiner dan 7 hectaren dan bestaat de mogelijkheid dat er voor de bok te weinig voedsel aanwezig is. Geiten worden in het territorium van een bok wel getolereerd. Binnen het territorium van een bok kunnen meerdere geiten hun leefgebied (territorium) hebben.

Conclusie

Het territoriumgedrag in combinatie met de omvang van de populatie is bepalend voor rust in het veld. Bij te hoge populaties zullen met name jonge dieren vaak worden verdreven van geschikt leefgebied naar mindere gebieden. Er zijn visies die verklaren dat mede hierdoor veldreeën zijn ontstaan. Dit is ook de reden dat draagkrachtberekeningen in het verleden geen rekening hielden met dit nieuwe fenomeen. Het is de faunabeheereenheid echter niet gebleken dat dit ook wetenschappelijk is onderbouwd.

C4.1.3 Voedsel

Reeën zijn zogenaamde browsers. Grazers die zowel hun voedsel van houtachtige als kruidachtige flora betrekken. Deze manier van voedsel vergaren heeft tot gevolg dat reeën een eigen manier hebben om hun voedsel te verwerken. Reeën beschikken dan ook over een pens en drie magen; de netmaag, de boekmaag en de lebmaag (zie figuur C4.2).

Figuur C4.2: Reeënmaag en haar werking (Reeën 1 Poutsma)

Wanneer reeën eten wordt als eerste het voedsel vermalen tussen de kiezen, het vermalen groen komt dan via de slokdarm in de pens terecht om te worden voorbereid door micro-organismen. Als een ree rust neemt om te gaan herkauwen wordt het voorbereidte voedsel uit de pens in kleine beetjes

opgerispt en grondig gekauwd. Nadat het voedsel voor de tweede keer is doorgeslikt komt het via de netmaag en boekmaag in de lebmaag. Deze manier van voedsel opnemen is snel en efficiënt. De enige kanttekening daaraan is dat reeën rust nodig hebben om te herkauwen. Dit is een van de redenen dat reeën gevoelig zijn voor stress. Wanneer de dieren onvoldoende rust krijgen kunnen ze problemen krijgen met de spijsvertering. Onrust in het buitengebied kan o.a. ontstaan door menselijke activiteiten.

Samenstelling van het voedsel zoals dat door Melchiar werd geanalyseerd in 1960

62% Bladeren en knoppen van bomen en struiken.

10% grassen

16% kruiden

12% lagere planten zoals korstmossen en paddestoelen

De samenstelling varieerde naar gelang het aanbod.

C4.1.4 Voortplanting

Gedurende de bronst die plaatsvindt in de maanden juli en augustus worden de geslachtsrijpe geiten regelmatig gedekt. Na de bronst duurt het 10 maanden voordat de kalveren worden geboren. Dit is een opmerkelijk lange draagtijd voor een diersoort van een dergelijke afmeting. Er gebeurt bij reeën dan ook iets bijzonders. De bevruchte eicellen beginnen zich te delen en vestigen zich als kiem in de baarmoeder, maar aan de wand hiervan kunnen ze zich niet vasthechten omdat hiervoor geen hormoonbericht is afgegeven. De eicellen houden zich in leven met een melkachtige stof. Pas half december is dat bewuste hormoon wel aanwezig en nestelt de eicel zich in de baarmoederwand waarna de groei begint.

C4.1.5 Geslachtsverhouding

In het algemeen wordt aangehouden binnen de populatie reeën een geslachtsverhouding tussen bokken en geiten van 1:1 tot 1:1,2. Deze verhouding geeft de meeste rust binnen de populatie. In grotere aaneengesloten gebieden waar weinig verstoring plaatsvindt, kunnen populaties iets anders van samenstelling zijn (mond med G.J. Spek). In Noord-Brabant wordt gezien de gebiedssamenstelling uitgegaan van de eerder vermelde verhouding.

C4.2 Evaluatie afgelopen jaren

C4.2.1. Algemeen

Op 1 april 2002 is zoals reeds eerder vermeld de Flora en Faunawet in werking getreden. Dit heeft tot gevolg dat, waar onder de Jachtwet het Ministerie van LNV bevoegd gezag was, dit nu de Provincie (G.S.) is.

C4.2.2 Jachtwet

Onder de Jachtwet behoorde de reeën tot het wild. De jacht op reeën was echter niet geopend en werd alleen in bepaalde periode met een vergunning ex. Artikel 53 afgegeven op basis van een beheerplan. Tot eind 2005 waren aan 23 WBE's en RAC's jachtwetvergunningen afgegeven voor het beheren van de populatie. Bij 19 WBE's verliepen vergunningen.

C4.2.3. Flora en faunawet (Provinciaal beleid)

Onder de Flora en Faunawet behoort Door de Provincie is reeds drie maal toestemming gegeven voor het ingrijpen in de populatie reeën in Noord-Brabant.

In 2004 heeft de provincie een aanwijzing ex. artikel 67 gedaan ter voorkoming van grote populatieschommelingen;

- Het op lokaal niveau beperken van risico's m.b.t. het wegverkeer;
- Het tegen gaan van het optreden van gebreksziekten en het verspreiden van besmettelijke ziektes;
- Het beperken van schade aan land- en bosbouw;
- Het bevorderen van de ontwikkelingen van gewenste natuurdoeltypen;
- Het voorkomen van al te sterke concurrentie tussen soorten.

In 2005 heeft de provincie een ontheffing ex. artikel 68 verleend aan de FBE op basis van het voor een jaar goedgekeurde faunabeheerplan.

Deze ontheffing werd verleend:

In het belang van de openbare veiligheid en met het oog op andere, bij algemene maatregelen van bestuur aan te wijzen belangen (Besluit Beheer en schadebestrijding dieren, artikel 4, lid 1, onder c.

In 2006 is ontheffing verleend voor het beheren van de reeën populatie binnen het gehele werkgebied van de Faunabeheereenheid. Deze ontheffing had een looptijd tot 31 december 2006.

Per 1 januari 2007 dient een nieuw faunabeheerplan opgesteld te zijn waarin een verdere uitwerking heeft plaats gevonden van de gewenste stand.

<i>Jaar</i>	<i>Vergunning jachtwet</i>	<i>Aanwijzing artikel 67 F&FWet</i>	<i>Ontheffing artikel 68 F&FWet</i>
2003	35 (WBE's /RAC's)	--	--
2004	24 (WBE's /RAC's)	11 (WBE's/RAC's)	--
2005	24 (WBE's /RAC's)	--	1 FBE
2006	--	--	1 FBE

Tabel C4.2 Bron Provincie NB: Vergunningen en aanwijzingen/ontheffingen tijdens de F&FWet

Door de Provincie is reeds een evaluatie uitgevoerd van het beheer onder de F&FWet in de periode 2002 tot en met 2004.

Ten aanzien van reeën zijn uit deze evaluatie zijn de volgende punten naar voren gekomen:

- In het faunabeheerplan 2006-2011 dient in het bijzonder aandacht te zijn voor openbare veiligheid (verkeersveiligheid);
- Aangegeven zal moeten worden hoe tellingen in de toekomst worden uitgevoerd en waar mogelijk verbeterd;
- Het plan zal regionaal een bredere onderbouwing moeten garanderen en,
- Alternatieven voor afschot aandragen.

Daarnaast geeft de provincie aan dat het te veel stijgen van de populatie een negatieve invloed kan hebben op het onnodig lijden van reeën onder invloed van o.a. stress. Daarnaast neemt het risico op schade aan landbouwgewassen toe.

In dat kader acht de provincie het beheren van de populatie wenselijk.

Nadat in het najaar van 2005 de wet is aangepast, zal ook populatiebeheer een basis kunnen zijn voor het beheer van de reeën. De provincie acht het wel wenselijk dat hierbij voor een meer gebiedsgerichte benadering wordt gekozen.

De provincie heeft in haar beleidsnota 2006 opgenomen dat populatiebeheer mogelijk is. De methode van Van Haften dient hierbij als uitgangspunt te worden gehanteerd.

Verdere voorwaarde gemeld in de beleidsnota 2006.

- *Periodes voor het afschot op basis van beheer van;*

Reegeiten: 1 januari tot en met 15 maart

Reebokken: 1 mei tot en met 15 september

Reekalveren (bok en geit): 1 januari tot en met 15 maart

- *Tijdstip voor het afschot;*

Van 1 mei tot en met 15 september van een uur voor zonsopkomst tot en met een uur na zonsondergang. Buiten deze periode van een half uur voor zonsopkomst tot en met een half uur na zonsondergang.

- *Toegestane middelen;*

Geweren met tenminste één getrokken loop;

Munitie met een minimale trefenergie van 980 Joule op 100m afstand van de loopmond;

Kogelbuks van tenminste 5,6 x 43 zijnde het kaliber .222 Remington

C4.2.4 Beheer in de afgelopen 5 jaar

In de afgelopen vijf jaar is ter voorkoming van schade aan landbouwgewassen en flora- en fauna en in het belang van de verkeersveiligheid populatiebeheer van reeën uitgevoerd. Het beheer was erop gericht de reeënpopulaties in evenwicht te brengen met de draagkracht (voedselaanbod) en de biodiversiteit van de leefgebieden, de belangen van de grondgebruikers, en de veiligheid van de weggebruikers. Tabel C4.3 geeft een overzicht van het gerealiseerde afschot van bokken en geiten in de afgelopen 5 jaar en de hoeveelheid geregistreerd valwild.

Valwild is de algemene term voor dood aangetroffen dieren. Deze dieren kunnen door verschillende oorzaken om het leven gekomen zijn. Bij reeën betreft het voornamelijk dieren die zijn overleden als gevolg van aanrijdingen, verdrinking of slachtoffer van agrarische activiteiten. Dieren die een natuurlijke dood sterven hebben zich vaak teruggetrokken en worden zelden aangetroffen. wordt verstaan dieren die Jaarlijks zijn er in de afgelopen vijf jaar meer dan 2000 reeën geschoten. Het aantal dieren die op basis van geregistreerd afschot en valwild is gedood komt hierdoor boven de 3000 te liggen. Zowel het

afschot als de hoeveelheid valwild lopen op. Ook de populatie is door de jaren heen langzaam gestegen. Dit loopt ook parallel met de landelijke trend.

Jaar	Aantal geschoten bokken	Aantal geschoten geiten	Aantal stuks valwild	Totaal regulatiegetal
1999	930	1088	630	2648
2000	983	1141	756	2880
2001	867	1044	760	2671
2002	1069	1161	872	3102
2003	1119	1221	739	3079
2004	1203	1256	861	3320
2005	1224	1341	705 ¹	3270

Tabel C4.3 Overzicht het gerealiseerde afschot van reeën en geregistreerde valwild in de periode 1999-2005 in Noord-Brabant

Maatregelen ter voorkoming van aanrijdingen (verkeersveiligheid):

Ter voorkoming van aanrijdingen zijn langs veel wegen reewildspiegels geplaatst.

Het plaatsen en onderhouden van deze wildspiegels stuit in veel gevallen op problemen.

Onbekendheid en het ontbreken van een constructieve samenwerking liggen hier vaak ten grondslag aan.

Ook het feit dat gegevens te verspreid aanwezig zijn is een veel voorkomende reden.

Het uitrasteren van wegen is vaak ongewenst, omdat dit in tegenspraak is met de ontwikkeling van de EHS en het ontsnipperingsbeleid van de rijksoverheid.

Ter voorkoming van schade aan gewassen zijn aanvullend o.a. de volgende maatregelen getroffen:

- Het plaatsen van rasters.

- Het inzetten van akoestische (gaskanon) en visuele middelen (o.a schriklint, aluminiumfolie).

- Het aanbieden van alternatief voedsel.

Bij het beheer van reeën zijn de afgelopen jaren veel partijen betrokken geweest;

LNV, WBE's, Provincie, Politie, Rijkswaterstaat en ANWB. In de komende jaren zal de FBE zich er

sterk voor maken al deze partijen te betrekken bij het beheer van reeën om zodoende op uniforme wijze te werken en knelpunten tijdig te kunnen registreren.

C4.2.5 Schade aan belangen in het verleden

De wet schrijft voor dat gegevens uit het verleden tenminste betrekking moeten hebben op de vijf

voorgaande jaren. De FBE zal met ingang van 2005 alle gegevens vastleggen. Zodoende zal het plan op

den duur een duidelijke trend kunnen laten zien van de populatieontwikkeling en wordt het effect van

bijvoorbeeld de MKZ in 2001 op de totale trend genivelleerd. En ontstaat een betrouwbaarder beeld van de populatie en aanverwante zaken.

Openbare veiligheid

Tabel C4.3 geeft een overzicht van het aantal stuks geregistreerd valwild in Noord-Brabant in de periode

1998-2004. Het betreft hoofdzakelijk doodgereden reeën, maar ook verdrinkingslachtoffers en aan

ziekten bezweken dieren zijn in de cijfers verwerkt. Het betreffen minimale aantallen, daar in sommige

jaren gegevens van wildbeheereenheden ontbraken en niet al het valwild op een goede wijze is

geregistreerd of gemeld.

¹ Alleen feitelijk geregistreerd valwild is verwerkt. Valwild dat niet naar datum en locatie is terug te leiden is buiten beschouwing gelaten.

Uit bronnen van verzekeraars blijkt dat schade die geclaimd wordt na aanrijdingen met de grote hoefdieren al gauw € 2.000,- tot € 2.500,- per geval bedraagt (Bron: Algemeen Verbond van Verzekeraars). Uit de gegevens van 2005 waarin wel onderscheid wordt gemaakt in de doodsoorzaak onder valwild heeft ruim 75% van de meldingen betrekking op verkeersslachtoffers. Dit betekent dat jaarlijks alleen al in Noord-Brabant voor ten minste € 1.000.000,- schade wordt veroorzaakt als gevolg van aanrijdingen. Ook hier is weer sprake van minimale getallen. Hierbij is letselschade niet mee gerekend. Letselschade kan het schadebedrag verveelvoudigen. Er zijn wel enkele gevallen van letselschade bekend. Omdat een goede registratie ontbreekt worden deze gegevens vooralsnog niet meegenomen.

Flora en fauna

Schade aan flora en fauna heeft zich in het verleden voor zover bekend (geregistreerd) niet voorgedaan, daar hoge reeëndichtheden, middels afschot, konden worden voorkomen.

Deze schade kan wel tot gevolg hebben, dat beheerdoelen later of niet bereikt worden onder invloed van vraat en veegschade. Het is onmogelijk de economische consequenties hiervan in beeld te brengen.

Daarvoor is aanvullend onderzoek nodig.

Gewassen

In de afgelopen jaren zijn door het Faunafonds en haar voorloper, het Jachtfonds, de volgende schademeldingen ontvangen en getaxeerd (tabel C4.4).

Het betreft hier incidentele, maar met regelmaat terugkerende schade.

Ontheffingen op basis van schade zijn gedurende de Flora en faunawet nog niet afgegeven. Middels beheerplannen dient dit binnen het werkgebied van de WBE's te worden uitgewerkt

Jaar	Aantal gevallen	Getaxeerde schade	Uitgekeerd	gewas
1999	7	€ 10.815,-	?	Var.
2000	8	€ 3.640,-	?	Var.
2001	8	€ 1.298,-	?	Var.
2002	?	€ 11.530	€ 0,-	Var.
2003	9	€ 4.853,-	€ 4.610,-	Appel- en perenboomgaarden en (fruit)boomteelt
2004	6	€ 7.179,-	€ 4.597,-	Appel- en perenboomgaarden en (fruit)boomteelt
2005	8	€ 39.741,-	€ 0,-	(fruit)Boomteelt, Appels en peren, kleinfruit en bloembollenteelt

Tabel C4.4 Getaxeerde schades door het Faunafonds

C4.3 Belangen faunabeheerplan 2007-2011

C4.3.1 Volksgezondheid en openbare veiligheid

Volksgezondheid

Ten aanzien van volksgezondheid zijn geen gegevens bekend op basis waarvan ontheffing zou kunnen of moeten worden onderbouwd. Wel is bekend dat de toename van de Ziekte van Lyme mede is toe te schrijven aan de toename van de reeënpopulatie in Nederland.

(Bron: Infectieziekten bulletin 14-05-2003 Inspectie voor de volksgezondheid: populatiedynamiek en fenologie van teken in Nederland en verdubbeling consulten voor tekenbeten en ziekte van Lyme). De FBE is van mening dat zij op dit front geen bijdrage kan leveren, anders dan evt. voorlichting over het beperken van de mogelijkheid van besmetting met de ziekte van Lyme en neemt dit verder ter kennisgeving aan.

Openbare veiligheid

Inmiddels heeft de Raad van State zich in meerdere zaken uitgesproken dat m.b.t. reeën, verkeersveiligheid in het verlengde ligt van openbare veiligheid.

Citaat uit zaaknummer: 200403676/1

“2.2. De voorzieningenrechter heeft met juistheid geoordeeld dat voldoende aannemelijk is dat in het onderhavige geval het belang van de openbare veiligheid in geding is. In dit verband heeft de voorzieningenrechter terecht en op goede gronden overwogen dat onder het begrip 'openbare veiligheid' als bedoeld in artikel 68, eerste lid, aanhef en onder a, van de Ffw mede de verkeersveiligheid kan worden verstaan. Nu vaststaat dat op de openbare wegen botsingen tussen reeën en auto's hebben plaatsgevonden, met aanzienlijke schade tot gevolg, en nu uit de stukken aannemelijk wordt dat een te hoge populatiedruk tot meer migratiebewegingen kan leiden, is het belang van de openbare veiligheid in geding.”

Reeën kunnen dus de openbare veiligheid in gevaar brengen bij het oversteken van wegen. Als gevolg van de uitbreiding van het wegennet in Nederland zijn leefgebieden van reeën versnipperd geraakt.

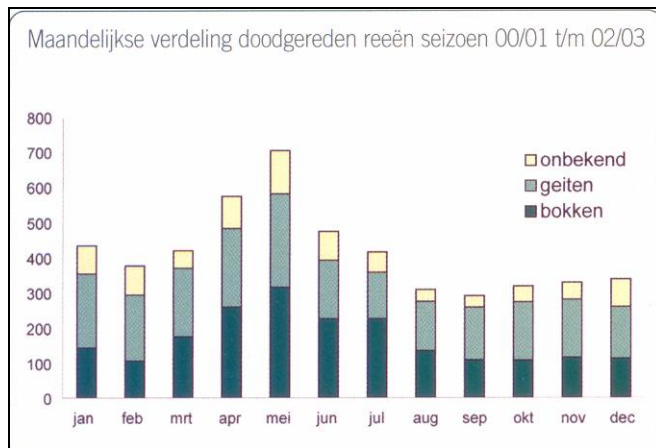
Dagelijkse trek van rust naar foerageergebieden en emigratie naar andere gebieden betekent vaak dat wegen moeten worden overgestoken, maar ook onrust in rustgebieden door menselijk handelen, wat het risico van een aanrijding met zich meebrengt. Aanrijdingen met auto's leiden veelal tot materiële schade, in een enkel geval tot persoonlijk letsel, en betekenen meestal de dood voor het ree. Onderzoek van Groot-Bruinderink en Hazebroek in 1996 gaven aan dat in Europa gemiddeld 1,6 tot 5,0% van de voorjaarspopulatie verongelukt in het verkeer. Hierbij stonden Denemarken en Nederland bovenaan. Op het ogenblik schommelt het percentage in Noord-Brabant rond de 7%.

De correlatie tussen dichtheid en het aantal aanrijdingen (Groot-Bruinderink & Hazebroek, 1996) is echter niet simpelweg lineair aan te tonen, ook de resultaten van andere studies (Groot Bruinderink *et al.*, 1996; Case, 1978; Hartwig, 1994) geven vergelijkbare resultaten.

Groot-Bruinderink gaf aan in zijn onderzoek, dat bij een stijging van de populatie van reeën met een factor 2,2 én een stijging van het verkeer met de factor 1,5 de toename van het valwild kan oplopen met een factor 10 in dezelfde tijdsperiode. Daarnaast concludeerde hij dat op de Veluwe bij een constante populatie en het stijgen van de verkeersintensiteit niet direct de hoeveelheid toenam.

Hoge frequenties van aanrijdingen met hoefdieren worden vaak geassocieerd met voortplantingsactiviteiten en dispersie (Groot-Bruinderink & Hazebroek, 1996). De resultaten van een studie op de Veluwe toonden aan dat er jaarlijks twee pieken zijn te onderscheiden in het aantal aanrijdingen met reeën (Groot Bruinderink & Hazebroek, 1996). De hoogste piek in het aantal aanrijdingen werd gevonden tussen mei en augustus (zie figuur 5.1). Vijftig procent van de jaarlijkse aanrijdingen met reeën vond plaats in deze periode. In deze periode spelen een aantal zaken die de kans op een aanrijding vergroten. De dominante bokken zetten hun territoria uit, eenjarige bokken en oudere

minder dominante bokken worden verdreven, waarna ze op zoek gaan naar nieuwe gebieden (Wahlström & Liberg, 1995; geciteerd in Groot Bruinderink & Hazebroek, 1996). Bij een hogere dichtheid zullen meer dieren verstoten worden, waardoor een verhoogde wisseling over wegen plaatsvindt. Hierdoor neemt het risico van aanrijdingen toe. De bronstperiode juli-augustus is de tijd waarin reeën, met name bokken, verhoogde activiteit vertonen en minder waakzaam zijn. In de winter lag een tweede, minder duidelijke piek in het aantal aanrijdingen. Doordat in de winter het voedsel schaarser wordt, vormen reeën kleine groepen om zo gezamenlijk naar voedsel te zoeken. Daarbij kunnen grote afstanden worden afgelegd. Bovendien migreren reeën in deze periode terug naar het terrein waar ze geboren zijn (Groot Bruinderink & Hazebroek, 1996). Bij een hogere dichtheid mag verwacht worden dat het aantal migratiebewegingen als gevolg van voedseltekort toe zal nemen.

Figuur C4.3 Bron: KNJV, WBE-Databank Nieuwsbrief 6

Een recent praktijkvoorbeeld in de Flevopolder laat zien dat bij het wegvallen van afschot het aandeel valwild in enkele jaren meer dan verdrievoudigt.

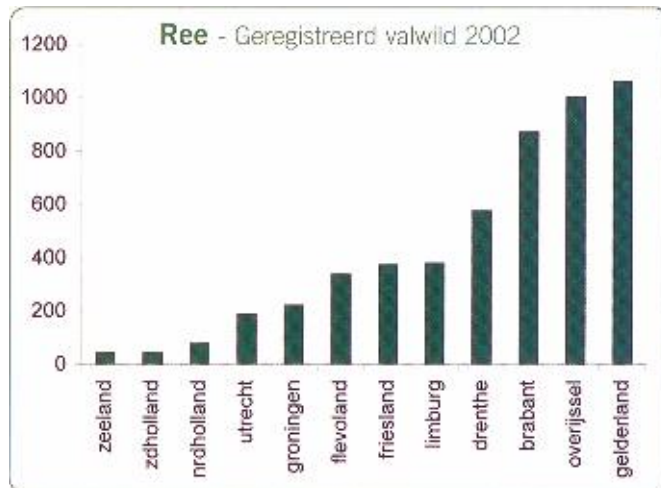
Het valwild ontwikkelde zich echter als volgt:

1992 tot 1998	1999	2000	2001	2002	2003
15 tot 20 per jaar	35	45	51	55	21

Tabel C4.5 Valwild Flevopolder

Met ingang van 1998 werd het afschot gestopt. In 2003 is het afschot op basis van verkeersveiligheid weer hervat. Geschatte populatie in 1998 was 140 stuks. Het afschot was in die tijd 55 stuks per jaar. Valwild is nooit te voorkomen, toch moet al het mogelijke gedaan worden om valwild te beperken. In hoofdstuk 4.5 wordt hier verder op ingegaan.

Tabel C4.5 geeft aan hoe de verdeling is van het valwild landelijk (2002)

Figuur C4.4 Bron: KNJV, WBE-Databank, Nieuwsbrief 6

Gezien de ontwikkeling van de laatste jaren waarin de populatie steeds verder groeit en ook een duidelijke trend is waar te nemen in de toename van het aantal verkeersslachtoffers is het niet wenselijk dat de populatie in reeds bewoonde gebieden verder toeneemt.

Onderzoek heeft aangetoond dat het stijgen van de populatie een grotere invloed heeft op de stijging van verkeersslachtoffers dan de toename van de verkeersintensiteit.

De Faunabeheereenheid acht het dan ook wenselijk dat de huidige populatie in stand wordt gehouden en verdere groei te beperken in die gebieden die reeds bewoond zijn.

C4.3.2 Voorkomen van schade aan Flora en fauna

Voor reeënpopulaties in Nederland geldt dat de omvang daarvan niet beperkt wordt door natuurlijke predatoren, afgezien van enige predatie door vossen en wilde zwijnen van kalveren. Het aantal reeën dat in een gebied kan leven, hangt met name af van het voedselaanbod in de verschillende periodes van het jaar en de aanwezige rust. Groei van de hoefdierpopulaties kan daarom in bepaalde gevallen, met name als mogelijkheden tot migratie beperkt zijn (zie hoofdstuk C4.1), leiden tot voedselstress. De conditie van reeën is sterk gerelateerd aan de voedselbeschikbaarheid, stressfactoren en andere abiotische factoren (bijvoorbeeld vernatting). Bij een hoge reeëndichtheid neemt de kans op het uitbreken van epidemieën toe. Een epidemie kan vervolgens een abrupte afname in populatie tot gevolg hebben.

Hoge reeëndichtheden kunnen eveneens leiden tot schade aan flora. Bij een hoge dichtheid kunnen reeën de ontwikkeling van gewenste vegetatie in natuurterreinen soms in de weg staan door belemmering van spontane bosverjonging (Van der Jagt, 1999; Grimberg & Oosterbaan, 2003). Overigens kan een bepaalde mate van begrazing en de daardoor ontstane vegetatie of het uitblijven daarvan een beheerdoel zijn.

Reeën kunnen bosverjonging beïnvloeden door vraat aan zaailingen en jonge boompjes. Reeën hebben een voorkeur voor loofbomen, waaronder lijsterbes, eik, beuk, els en zachte berk (Van der Jagt, 1999). Het hoogtepunt van schade aan jonge bomen valt laat in de winter, begin voorjaar, wanneer voedsel schaars is. Het vegen van het gewei door reebokken gebeurt in het voorjaar als de territoria onderling verdeeld en afgebakend worden en tijdens de bronst, rond juli en augustus. Tevens vegen bokken hun gewei in het voorjaar om zich te ontdoen van de dode huid rond hun gewei. Hoewel in principe voor het vegen alle boomsoorten in aanmerking komen wordt vaak de voorkeur gegeven aan bepaalde boomsoorten, met name loofbomen (Peltzer & Berger, 1994).

C4.3.3 Voorkomen van schade aan gewassen

In het Handboek Faunaschade (Oord, 2002) wordt aangegeven dat reeën schade in de agrarische sector kunnen aanrichten aan diverse teelten. Tabel C4.6 geeft een overzicht van de gewassen waaraan reeën schade kunnen veroorzaken, het type schade en de periode waarin de schade meestal optreedt.

Teelt	Schade	Periode	Opmerkingen
Granen (zomer- en wintergranen)	vraatschade	voorjaar	
Suiker- en voederbieten	vraatschade	voorjaar, zomer, herfst	Schade vooral aan jonge bladeren in het voorjaar
Vollegrondsgroenten algemeen	vraatschade	direct na uitplanten	
Appels en peren	vraatschade schilschade	winter en voege voorjaar	Schade door afbijten vruchtkoppen. Soms veegschade aan fruitbomen, door vegen bastgewei of markeren territorium.
Bramen en frambozen	vraatschade	voorjaar, zomer, herfst	Soms schade in framboos en braam door afveten blad.
Aardbeien	vraatschade	voorjaar	Soms schade door afvreten blad, net voor de vruchtzetting
Bloemen, bloemzaden en bloembollen	vraatschade	voorjaar	
Bosbouw en boomteelt	vraatschade veegschade	winter en voorjaar	Vraatschade vooral aan loofhout. Veegschade aan vers geplant bosplantsoen (lariks, douglas, spar, abiës, populier)

Tabel C4.6 Overzicht van de schade die reeën kunnen aanrichten aan landbouwgewassen. In de tabel zijn opgenomen de teelten waaraan schade kan worden veroorzaakt, het type, en de periode waarin de schade meestal optreedt (Oord, 2002).

C4.3.4 Dierenwelzijn

Naast standregulatie moet het mogelijk zijn om zieke of kreupele reeën uit hun lijden te verlossen, ook buiten de reguliere afschottijden. In de afgelopen jaren zijn voor zover bekend jaarrond jaarlijks zieke en kreupele reeën geschoten. Het betreft hier hoofdzakelijk dieren die als gevolg van aanrijdingen en of aanvaringen met landbouwmachines gewond zijn geraakt. Gegevens zijn echter pas voorhanden sinds de inwerkingtreding van de Flora en faunawet. Over de afgelopen jaren zijn de volgende aantallen geregistreerd.

Jaar	Afschot op basis van dieren welzijn
2002	85
2003	111
2004	81
2005	94

Tabel C4.7 afschot in het kader van dierenwelzijn.

Afschot op basis van dierenwelzijn gebeurt in overleg binnen wildbeheereenheden.

Per deelgebied waaraan machtiging wordt verleend zal 5 % met een minimum van 2 van het verleende afschot moeten worden gereserveerd voor deze onvoorziene situaties.

Voor alle situaties geldt dat de totale populatie binnen het werkgebied van de Faunabeheereenheid op de gewenste stand (zie § C4.6) zal worden gehouden. In gebieden waar afwijkend beheer gevoerd wordt, zal dit moeten worden onderbouwd in een beheerplan of beheervisie. In deze beheerstukken zal aangegeven moeten worden: waarom wordt afgeweken van de draagkracht en hoeveel wordt afgeweken van de draagkracht. Voor die gebieden wordt een zelfstandige draagkrachtberekening opgesteld om te bepalen wat het effect op de totale draagkracht is. Verantwoordelijkheid voor het opstellen van de beheervisie en het beheerplan liggen bij de grondgebruiker in overleg met de lokale wildbeheereenheid.

C.4.3.5 Populatiebeheer

Onder de F&Fwet is het mogelijk populaties grote hoefdieren te beheren op basis van populatiebeheer. Populatiebeheer is in artikel 4, lid 1, onder e van het besluit beheer en schadebestrijding als volgt gedefinieerd:

“het reguleren van populatieomvang van dieren, behorende tot de diersoorten edelhert, ree, damhert, of wild zwijn, met dien verstande dat vanwege dit belang slechts ontheffing kan worden verleend indien de aanleiding is gelegen in de schadehistorie ter plaatse en van het omringende gebied of de maximale populatieomvang, in relatie tot de draagkracht van het gebied waarin de dieren zich bevinden.”

Eerdere genoemde belangen zijn moeilijk vast te leggen in aantallen. Bij populatiebeheer kan men concrete aantallen afspreken welke worden nagestreefd. De populatie kan worden bepaald aan de hand van een aantal draagkrachtbepaling methodes.

Zo zijn bekend de o.a. methode van: Van Haaften, Poutsma & Kotter, Smit, Achterhoek en Alterra. Iedere methode heeft zijn eigen uitgangspunt. In de oorspronkelijke gebieden komen de meeste ongeveer op het zelfde beeld uit. Bij een aantal methode zijn echter de ontwikkeling van de laatste jaren niet opgenomen. Zo is er voor bijvoorbeeld de aanwezigheid van veldreeën geen concrete berekenmethode anders dan het evalueren van gedode dieren (methode van Poutsma & Kotter).

Gekozen moet worden voor een methode die in de gehele provincie wordt toegepast en uitgewerkt. Deze methode zal voor een ieder werkbaar moeten zijn en eenvoudig te toetsen.

C4.4 Uitgangspunten voor draagkrachtbepaling

Door de Faunabeheereenheid is in 2005 aan alle Wildbeheereenheden het verzoek gedaan om binnen hun werkgebied de draagkracht volgens Van Haaften te berekenen.

Deze gegevens zijn door de Faunabeheereenheid samengevoegd om tot een provinciale draagkracht te komen. Deze berekende draagkracht is vastgesteld op 8.370 dieren als voorjaarstand.

De provincie heeft aangegeven dat zij het wenselijk acht dat draagkracht op WBE niveau (min 5000 ha.) wordt uitgewerkt. Door de FBE is dan ook aan de WBE's en RAC's verzocht de draagkracht per deelgebied in kaart te brengen. Grenzen van WBE komen in veel gevallen niet overeen met de vastgestelde kernleefgebieden. De FBE gaat naast de berekening op WBE Niveau ook gekeken moet worden naar de planmatige aanpak op regioniveau. Deze regio's komen overeen met de KNJV regio's. Dit is gebaseerd op het feit dat dan duidelijk begrensde gebieden kunnen worden uitgewerkt en binnen die gebieden reeds een georganiseerde overlegstructuur aanwezig is. Ook de vereniging "Het Reewild" valt met haar grenzen binnen deze werkgebieden.

C4.4.1 Bepaling draagkracht en gewenste stand

In § C4.3.5 is reeds aangegeven dat het bepalen van de draagkracht van een gebied op verschillende wijzen kan worden uitgevoerd.

De Faunabeheereenheid kiest er voor om de methode van Van Haaften toe te passen voor het gehele gebied. Deze methode bestaat uit het inventariseren van terrein types en verhoudingen van opstanden, akkers, bos etc. Aan de hand van topografische kaarten en gegevens uit het veld is het mogelijk om de draagkracht te berekenen op basis van het aantal reeën per 100 ha dekking. Het betreft hier de hoeveelheid dieren als voorjaarstand.

Deze methode wordt uitgelegd in bijlage 6.

De Faunabeheereenheid is zich ervan bewust dat in sommige gebieden, met name naar het westen deze methode niet helemaal opgaat. Bij het ontwerpen van het model heeft de heer Van Haaften destijds geen rekening gehouden met de ontwikkeling van veldreeën. Simpelweg omdat dit een ontwikkeling is van de laatste jaren.

De Faunabeheereenheid is daarom ook van mening dat in een aantal gevallen de populatie hierdoor moet worden gecorrigeerd.

Dit leidt ertoe dat de draagkracht wordt omgevormd tot gewenste stand.

Deze gewenste stand is als volgt gedefinieerd:

"De gewenste stand is de resultante van de draagkracht en het gevoerde populatiebeheer in afgebakend gebied gericht op het voorkomen van schade aan belangen."

Met betrekking tot het ree zijn de volgende belangen bepalend: schade aan flora, verjongingsprocessen en aanplant, schade aan landbouwgewassen, verkeersveiligheid en het voorkomen van onnodig lijden. Daarom is beheer van reeën gewenst, waarbij de populatie reeën wordt afgestemd op de draagkracht van hun leefgebied in relatie tot de erkende belangen, wat resulteert in de gewenste stand. In § C4.6 wordt aangegeven hoe de berekende draagkracht wordt omgevormd naar gewenste stand.

C4.5 Mogelijke maatregelen ter voorkoming van schade aan belangen in de toekomst

C4.5.1 Openbare veiligheid

Ter voorkoming van aanrijdingen met reeën kunnen de volgende maatregelen genomen worden:

1. Het plaatsen van rasters, bij voorkeur gecombineerd met ontsnipperende maatregelen.

Uit onderzoek is gebleken dat het uitrasteren van wegen een goed alternatief is. Noodzakelijk is wel dat dit gebeurd in combinaties met ontsnipperende maatregelen. Echter het is een zeer dure oplossing en de landelijke overheid streeft er thans naar rasters uit het buitengebied te verwijderen. Dit in het kader van de EHS. Voor veel zoogdieren is goed geplaatst raster een onneembare hindernis.

2. Het plaatsen van wildspiegels / reflectoren.

Op het ogenblik zijn er een aantal wildspiegels waarmee (zij het over een korte proefperiode) goede resultaten bereikt zijn. In overleg met betrokken wegbeheerders kan bekeken worden of wildspiegels een gewenste oplossing kunnen zijn.

3. Het plaatsen van een elektronisch wildsignaleringsysteem

Het elektronisch wildsignaleringsysteem is een vrij dure oplossing, maar kan in combinatie met ander maatregelen goede resultaten bereiken.

4. Verbreding van 'open berm'.

Actie die vooral ligt bij lokale wegbeheerders (gemeente, rijkswaterstaat en provincie). In overleg met Wildbeheereenheden kan dit in combinatie met andere maatregelen preventief werken. Vaak is dit niet mogelijk in het kader van de beschikbare ruimte.

5. Nachtelijke snelheidsbeperkingen.

Moeilijk realiseerbaar en een taak voor wegbeheerders op verzoek van FBE en WBE. Vervolgens een taak voor handhaving om dit te volgen.

6. Het aanbrengen van een geurgordijn (Duftzaun)

Tijdelijke in veel gevallen goede oplossing.

7. Regulatie van de populatie, waarbij het accent ligt op afschot van 1 à 2 jarige reeën zonder territorium. Wanneer het bokken betreft zal het afschot het best in de eerste maanden van het jaar plaats kunnen vinden om zodoende het valwild in april en mei te verminderen.

8. Aanbieden van alternatief voedsel.

Het aanbieden van voedsel ter verhoging van de stand van diersoorten is onder de Flora en faunawet niet toegestaan. Het beperkt aanbieden van alternatief voedsel ter voorkomen van schade is echter wel toegestaan. Het aanbieden van alternatief voedsel moet daarom in goed overleg gebeuren.

Het Rijk en de Provincie hebben op basis van het meerjarenprogramma ontsnippering knelpunten in beeld gebracht. De Faunabeheereenheid zal zoveel mogelijk op basis van de bij haar aanwezige rapportages medewerking verlenen aan verschillende projecten om het valwild te beperken.

De Faunabeheereenheid is in staat om gegevens over populatieomvang en aantallen valwild gekoppeld aan locaties te leveren.

Een eerste overzicht van valwild en locaties zal eind 2006 worden uitgewerkt. Provinciaal houden alle Wildbeheereenheden gegevens bij over valwild in combinatie met de doodsoorzaak. Jaarlijks zal een valwildkaart worden opgesteld welke wordt vergeleken met de aanwezige populaties. Echter ontbreken veel verifieerbare gegevens. Deze gegevens worden in dit plan buitenbeschouwing gelaten. Monitoring op dit front is noodzakelijk om probleemlocaties beter in beeld te kunnen brengen.

C4.5.2 Flora en fauna

Ter voorkoming van schade aan natuurdoelstellingen kunnen de volgende maatregelen genomen worden:

1. Het plaatsen van rasters (uitrasteren van percelen)
2. Dood hout en takken en boomtoppen na velling achterlaten, waardoor kiemplanten binnen de bescherming van dergelijke "takkenkooien" kunnen opgroeien.
3. Percelen binnen een terrein omspannen met bindgaren, welke eventueel bewerkt zijn met dierlijk teer of roofdiermest.
4. Dichtheid van reeën (tijdelijk) afstemmen op de verjongingsdoelen van de betreffende terreinbeheerders.
5. Aanplant van grote oppervlakten ineens. Waardoor schade verspreid wordt.

C4.5.3 Gewassen

Tabel C4.8 geeft een overzicht van de mogelijk te nemen maatregelen om schade aan gewassen te voorkomen en/of te beperken. De informatie in deze tabel is ontleend aan het Handboek Faunaschade (Oord, 2002).

Vanwege een kortstondig of onvoldoende effect en/of hoge kosten hebben deze maatregelen niet altijd of onvoldoende resultaat om schade te voorkomen. Visuele en akoestische middelen zijn door gewinning maar tijdelijk effectief. Het plaatsen van rasters rondom schadegevoelige percelen is veelal doeltreffend, maar voor grondgebruikers is het bedrijfseconomisch vaak niet verantwoord, vanwege de hoge kosten van plaatsing en onderhoud.

Maatwerk is per situatie noodzakelijk om het meeste effect te bewerkstelligen.

Teelt	Preventieve en schadebeperkende maatregelen	Teelt	Preventieve en schadebeperkende maatregelen
Granen	Vlaggen Flitslampen Knalapparaten Elektronische geluidsgolven <i>Geurgordijn</i> <i>Aanbieden alternatief voedsel</i> Regulering stand door afschot	Appels en peren	<i>Geurgordijn</i> Ophangen vlaggen, lappen, zakken e.d. Flitslampen Elektronische geluidsgolven <i>Rasters</i> Regulering stand door afschot
Suiker- en voederbieten	Vlaggen Flitslampen <i>Geurgordijn</i> <i>Rasters</i> Regulering stand door afschot Elektronische geluidsgolven	Aardbeien	Vlaggen <i>Geurgordijn</i> Knalapparaten Elektronische geluidsgolven <i>Rasters</i> Regulering stand door afschot
Bramen en frambozen	<i>Geurgordijn</i> Vlaggen Flitslampen Elektronische geluidsgolven <i>Gaasraster</i>	Vollegrondsgroenten algemeen	<i>Geurgordijn</i> Ophangen vlaggen, lappen, zakken e.d. Elektronische geluidsgolven Flitslampen <i>Rasters</i> Regulering stand door afschot
Bosbouw en boomteelt	<i>Rasters (gaas, elektrische draden)</i> <i>Boomanchetten e.d.</i> <i>Geur- en smaakstoffen (anti-veeg of -vraatmiddelen)</i> Regulering stand door afschot		

Tabel C4.8 Overzicht van de mogelijk te maatregelen om schade aan gewassen door reeën te voorkomen en/of beperken (Oord, 2002).

C4.5.4 Dierenwelzijn

Voorkomen moet worden dat dieren onnodig lijden. Het registreren van populaties en het in kaart brengen van mogelijke knelpunten in het beheer kunnen al een preventieve werking hebben. Het kan altijd voorkomen dat bij een individu onnodig leed wordt geconstateerd als gevolg van aanrijdingen of ziektes. Deze dieren moeten per direct uit hun lijden kunnen worden verlost. Voorkomen is echter onmogelijk

C4.5.5 Methode van realisatie

Methode van realisatie is afhankelijk van of er sprake is van beheer of schadebestrijding. Dit houdt in dat eerst vastgesteld dient te worden of er sprake is van een situatie, waarbij de lokaal aanwezige populatie betrokken is als gevolg van populatiedruk of dat het individuele dieren betreft.

Als gevolg hiervan zijn twee methode van realisatie te onderscheiden

- Populatiegerelateerd (beheer)
- Situatie en gelegenheid (schadebestrijding)

Populatiegerelateerd

De wet gaat uit van duurzaam beheer van populaties. Voor het duurzaam beheer van reeën wordt gebruik gemaakt van de draagkracht berekening.

Middels deze berekening wordt een benadering gemaakt van de feitelijke situatie. Dit houdt in dat modelmatig verschillende factoren worden afgewogen. Het getal dat op basis hiervan berekend wordt, is een benadering van de populatie die daar zonder problemen aanwezig zou kunnen zijn. Zonder problemen houdt in, dat deze populatie binnen het gebied voldoende voedsel, dekking en rust kan vinden op basis van het natuurlijke aanbod.

Zoals in C4.4 is aangegeven werkt de Faunabeheereenheid met de gewenste stand welke is gerelativeerd aan de berekende stand.

De gewenste stand is zoals eerder verwoord de resultante van de draagkracht en het gevoerde populatiebeheer in afgebakend gebied gericht op het voorkomen van schade aan belangen.

Situatie en gelegenheid

Het kan echter voorkomen, dat ondanks het feit dat de gewenste populatie is bepaald, toch schade ontstaat aan de in de wet gestelde belangen. Dit wordt dan veroorzaakt door individuele dieren.

Dieren die aangetrokken of verjaagt worden door andere situaties dan waarmee rekening is gehouden bij het vaststellen van de gewenste stand. Oorzaken kunnen o.a. zijn: aanwezige gewastype, onrust in het leefgebied, wegbermbeheer en (ver)hoogde verkeersdruk.

In deze gevallen is er sprake van schadebestrijding. De wet geeft aan dat pas, wanneer er geen andere bevredigende oplossing mogelijk is er kan worden ingegrepen.

In deze situaties zal lokaal gekeken moeten worden naar mogelijkheden om met preventieve middelen de situatie te stabiliseren en verdere schade te voorkomen. Mogelijke maatregelen zijn reeds eerder in dit hoofdstuk besproken.

C4.6 Uitwerking Beheer in de periode 2007-2011

C4.6.1 Gewenste stand

Zoals in het op 20 december 2005 goedgekeurde faunabeheerplan voor 2006 is opgenomen zijn door Wildbeheereenheden reeënbeheerplannen opgesteld die inzichtelijk moeten maken welke factoren van belang zijn bij het vast stellen van een gewenste stand. Als richtmiddel voor de gewenste stand is de draagkrachtmethode van Van Haaften. Uitgaande van de berekende stand is door Wildbeheereenheden geïnventariseerd wat mogelijke knelpunten zijn binnen de werkgebieden. Hierbij is gelet of er lokaal in de wet genoemde belangen risico lopen. Het betreft de belangen: Volksgezondheid en openbare veiligheid, Schade aan flora en fauna, Schade aan gewassen en Dierenwelzijn. (zie § 4.3)

Al deze belangen tezamen vormen de basis waarop populatiebeheer berust. Populatiebeheer is niet het doel op zich, maar een modelmatige benadering van situatie. Echter is geen situatie hetzelfde een genuanceerder beeld is noodzakelijk. Wildbeheereenheden hebben dit uitgewerkt.

Hierbij is ook gekeken naar mogelijke uitwisseling tussen populaties met naburige Wildbeheereenheden. Binnen het werkgebied van de Faunabeheereenheid zijn er nog enkele WBE's die hun populatiegegevens gezamenlijk uit hebben gewerkt. De grensgebieden met Limburg zijn veelal door de lokale WBE met de buur-WBE's afgestemd. De grensgebieden Gelderland, Zuid-Holland en Zeeland zijn in deze niet van belang, omdat die grens op natuurlijke wijze is vastgelegd door de loop van de Maas. Uitwisseling komt sporadisch voor door overzwemmende dieren. Waarnemingen hiervan zijn beperkt tot het werkgebied van WBE de Biesbosch.

C4.6.2 Commissie

Zoals in het in 2005 goedgekeurde faunabeheerplan ree is vastgelegd, zijn door Wildbeheereenheden beheervoorstellen gedaan welke stand binnen hun werkgebied als gewenst kan worden beschouwd. Inhoud van het WBE beheerplan zijn aangegeven in bijlage 7. In datzelfde faunabeheerplan werd aangegeven dat deze WBE beheerplannen zouden worden voorgelegd en besproken door een commissie bestaande uit een vertegenwoordiger van; de terreinbeherende organisaties, de provincie, de KNJV, het FBE-bestuur en de Adjunct-secretaris van de FBE. Alle Wildbeheereenheden hadden op 15 maart 2006 een reeënbeheerplan ingeleverd. In dit plan was aangegeven welke factoren van invloed waren op de gewenste stand in relatie tot de berekende draagkracht. Voor de totale provincie betekend dit, dat de berekende draagkracht volgens Van Haaften ruimschoots wordt overtroffen. De berekende draagkracht bedraagt 8370 dieren de gewenste stand in 2011 bedraagt 9071 dieren. De commissie heeft bij het beoordelen van de gewenste stand gekeken naar de factoren; Veiligheid, mogelijke schade aan gestelde natuurdoelen, het risico van schade aan gewassen en dierenwelzijn.

Door het bestuur van de Faunabeheereenheid is de gewenste stand vervolgens vastgesteld.

Hieronder is kort weergegeven hoe in de beheerplannen bepaalde factoren zijn afgewogen.

C4.6.3 Uitwerking belangen

Verkeersveiligheid

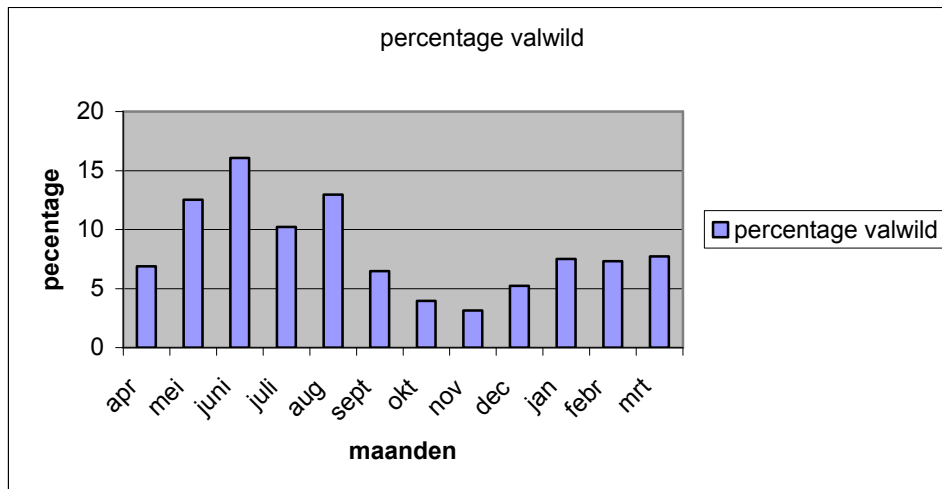
Door de Wildbeheereenheden is als volgt gekeken naar de verkeersveiligheid.

Provinciaal is een gemiddeld valwildcijfer van ca 7%. Dit houdt in dat jaarlijks ongeveer 7% van de totale Brabantse populatie (ca.700 van de 10.000 dieren) als gevolg van aanrijdingen de dood vindt (zie §4.2.5). Wildbeheereenheden waarbij het cijfer hoger is dan 7% moeten lokaal meer rekening houden met hun beheer t.a.v. de verkeersveiligheid. Dit is niet per definitie meer afschot, maar kan ook bestaan uit het plaatsen van wildspiegels. In C4.5.1 is dit reeds besproken.

Bij het registreren van valwild wordt alleen gekeken naar het aantal dieren dat bij een aanrijding betrokken is en veelal de dood heeft gevonden. Daar is niet in meegenomen het aantal bijna aanrijdingen of de eenzijdige ongevallen waarbij toch schade of letsel is opgetreden.

Het totaal aantal gevaarlijke situaties in het verkeer zal dus veel hoger liggen.

Mogelijke maatregelen zijn al aangegeven in § 4.5.

Figuur 4.5 Verdeling valwild als gevolg van aanrijdingen in de periode 1-4-2005 tot en met 31-3-2006 uitgezet in procenten van het totaal.

Registratie Valwild

Door de Faunabeheereenheid wordt m.i.v. 1 januari 2005 al het valwild in kaart gebracht. Een goede registratie van locatie, conditie en doodsoorzaak kunnen op termijn inzicht verschaffen in lokale knelpunten. Op basis van deze gegevens kunnen gepaste maatregelen worden uitgewerkt.

In bovenstaande grafiek zijn alle aanrijdingen uitgezet in percentages van het totaal bij aanrijdingen in Noord-Brabant in de periode 1-4-2005 tot en met 31-3-2006. Het beeld van het geregistreerde valwild komt overeen met het figuur 4.3 wat het landelijke beeld is over de jaren 2000 tot en met 2003. In deze grafiek ligt het hoogste percentage van het valwild echter in juni, terwijl in het figuur 4.5 het hoogste percentage in mei wordt bereikt. Dit kan met weersomstandigheden te maken hebben.

Monitoring Verkeersveiligheid

De doelstelling van de EHS is o.a. het streven naar grote aaneengesloten gebieden.

In dit kader zijn door de overheid het meerjarenplan ontsnippering (Rijk) en de nota Ontsnippering (prov) opgesteld. In deze plannen wordt aangegeven welke infrastructurele maatregelen genomen zijn of zullen worden om de EHS via o.a. verbindingzones te ontsluiten.

Monitoring van valwild binnen deze trajecten is van groot belang. De faunabeheereenheid acht het noodzakelijk dat een gecoördineerde registratie van mogelijke aanrijdingen met o.a. reeën binnen het totale werkgebied van de Faunabeheereenheid wordt uitgevoerd. Hierbij zouden o.a. Provincie, Politie (handhaving), ANWB, Rijkswaterstaat, WBE's en Vereniging het Reewild betrokken moeten worden. De Faunabeheereenheid is voornemens in 2007 met deze partijen te zoeken naar een invulling en mogelijkheid voor een gecoördineerde registratie.

Schade aan flora en fauna

Schade aan met name de flora is een moeilijk objectief meetbaar begrip. De scheidslijn tussen natuurlijk proces en gewenst proces is een grijs gebied.

Het korte tijd intensiever beheren van de populatie kan in het bosbeheer een bijdrage leveren aan het realiseren van bosverjonging en het aanslaan van een opstand. In deze gevallen kan worden onderbouwd dat voor een bepaalde periode een lagere stand aan wordt gehouden, dan dat op basis van de berekende draagkracht aanwezig zou kunnen zijn. Dergelijke beheermaatregelen dienen op WBE niveau te worden meegenomen in de bepaling van de gewenste stand.

Schade aan gewassen

In de laatste jaren is een stijgende lijn waar te nemen bij het ontstaan van schade aan landbouwgewassen. Schade vindt voornamelijk plaats in boom- en fruitteelt, maar ook bij klein fruit en bloem(bollen)teelt komt schade voor. Deze schade is terug te voeren naar de toename van de populatie en de daaraan gekoppelde uitbreiding van de leefgebieden van reeën. In de draagkrachtberekening van Van Haften wordt uitgegaan van de *Klassieke* leefgebieden. In de laatste decennia zijn reeën ook steeds meer de landbouwgebieden gaan bevolken, de veldreeën.

Veldreeën hebben in landbouwgebieden echter een groter territorium nodig dan in de klassieke gebieden (zie § 4.1.2). Dit heeft te maken met het voedselaanbod en met de kwetsbaarheid van de individu. Reeën komen dan ook in grotere sprongen (variërend van 5 tot 15 dieren) voor.

De toename van veldreeën hoeft geen negatieve ontwikkeling te zijn. In veel gebieden is weinig tot geen schade. Voor deze gebieden geldt dat er een grotere populatie aanwezig kan zijn dan, dat op basis van de draagkracht is berekend. Het wel of niet wenselijk zijn van populaties is afhankelijk van de teelten die lokaal plaats vinden. Wildbeheereenheden hebben binnen hun werkgebied in kaart gebracht in welke gebieden schadegevoelige teelten aanwezig zijn. Buiten die gebieden kunnen dieren aanwezig zijn die zich jaarrond in de landbouwgebieden ophouden.

Door het Faunafonds zijn in de afgelopen drie jaar de onderstaande schades (tabel 4.9) geregistreerd.

Postcode gebied	2003		2004		2005	
	aantal meldingen	getaxeerd	aantal meldingen	getaxeerd	aantal meldingen	getaxeerd
427			2	€ 8.776,-		
428	1	€ 3.000,-			1	€ 1.936,-
464	1	€ 0,-	2	€ 0,-		
466					1	€ 28.811,-
468	1	€ 1.835,-			1	€ 0,-
483					1	€ 2.601,-
488	1	€ 0,-	2	€ 2.340,-		
507	2	€ 0,-			1	€ 6.393,-
509					1	€ 0,-
510	1	€ 0,-				
526					1	€ 0,-
537	1	€ 18,-			1	€ 0,-
555	1	€ 0,-				
Totaal	9	€ 4.853,-	6	€ 11.116,-	8	€ 39.741,-

Tabel 4.9 Getaxeerde schades door het Faunafonds in 2003, 2004 en 2005

Het aantal schademeldingen is beperkt. Schade wordt veelal niet gemeld, omdat deze slechts in zeer uitzonderlijke situaties wordt uitgekeerd.

Het werkelijke aantal schadegevallen zal dus hoger liggen.

Monitoring van schade aan gewassen

Monitoring van schade aan gewassen is alleen mogelijk als deze schade ook daadwerkelijk inzichtelijk is. Veelal wordt schade niet gemeld omdat deze “*toch niet wordt vergoed*”. Dit heeft echter tot gevolg dat er ook geen gegevens zijn over mogelijke schade wat monitoring onmogelijk maakt. Grondgebruikers zullen moeten worden gemotiveerd schade daadwerkelijk te melden.

Dierenwelzijn

Dierenwelzijn komt veelal pas in beeld op het moment, dat het welzijn van dieren daadwerkelijk in het geding is. Vaak houdt dit in dat een individu als gevolg van een ziekte of aanrijding ondragelijk lijdt. Direct ingrijpen is vaak noodzakelijk om te voorkomen dat een dier weggeloopt en daar langzaam aan zijn eind komt. Dit belang heeft in dit opzicht geen invloed op de gewenste stand.

Dierenwelzijn kan echter weldegelijk een onderdeel zijn van de motivering om tot een bepaalde stand te komen. Het afgelopen jaar is in veel gebieden gebleken dat als gevolg van structurele verstoring leefgebieden totaal ongeschikt zijn voor reeën.

Het betreft hier met name gebieden waarin veel honden worden uitgelaten en waar geen of nauwelijks toezicht is op het aanlijnen van honden. Vooral bosgebieden direct grenzend aan of in de nabijheid van grotere plaatsen worden veelvuldig gebruikt als uitlaatgebieden. De laatste jaren is met name een markt ontstaan voor de hondenuitlaatservice. Meerdere honden worden door een of twee personen uitgelaten waarbij het merendeel van de honden losloopt.

Draagkracht komt in deze gebieden onder druk te staan. Door honden opgejaagde reeën kunnen een gevaar vormen voor het verkeer wanneer zij wegen oversteken. Ook zullen zij onvoldoende aan hun rust toekomen (zie § C4.1.3) waardoor zij problemen kunnen krijgen met hun spijsvertering.

Stroperij

Stroperij wordt ook gezien als aantasting van dierenwelzijn. Veelal gaat stroperij gepaard met veel verstoring. Voor stroperij wordt veelal gebruik gemaakt van meerdere auto's die met name 's avonds en 's nachts door de terreinen rijden. Ook de inzet van honden en het willekeurig gebruik van wapens draagt bij aan de onrust. Juist tijdens deze uren zou rust gewaarborgd moeten zijn.

Daarnaast wordt niet omgekeken naar aangeschoten geschoten dieren.

Stroperij kan regionaal grote invloed hebben op aanwezige populaties.

Op basis van deze gegevens kan derhalve worden geconstateerd dat van planmatig beheer geen sprake kan zijn. Ook zal monitoring bemoeilijkt worden bij gebrek aan geregistreerde gegevens.

Stroperij wordt dan ook als onwenselijk gezien. Er is geen duidelijk beeld van de omvang van de stroperij. In de toekomst kan dit wel wenselijk zijn.

C4. 7 Populatieontwikkeling en beheer in de periode 2007-2011

C4.7.1 Voorjaarstand 2006

In tegenstelling tot de verwachtingen heeft de voorjaarsstand van 2006 geen stijging laten zien. Het is niet bekend wat precies de oorzaak is. Er zijn geenszins signalen dat de populatie niet gegroeid zou zijn. Een lichte daling was zichtbaar in de hele provincie. De daling werd vanuit de praktijk verklaart door de relatieve koude in de telperiode eind maart. Uit cijfers van het KNMI bleek ook dat de temperatuur in maart 2006 ruim 2 °C lager lag dan het langjarig gemiddelde (3,9 °C t.o.v. 5,8°C) . Latere waarnemingen geven aan dat de populatie tenminste gelijk zijn gebleven. Deze tellingen zijn echter niet gecoördineerd uitgevoerd en worden derhalve niet gebruikt.

Monitoring zal uit moeten wijzen of dit inderdaad een incident is of dat de populatie toch aan haar maximum is gekomen.

Het bevestigt echter wel het feit dat het afgaan op de schemertelling een moment opname is.

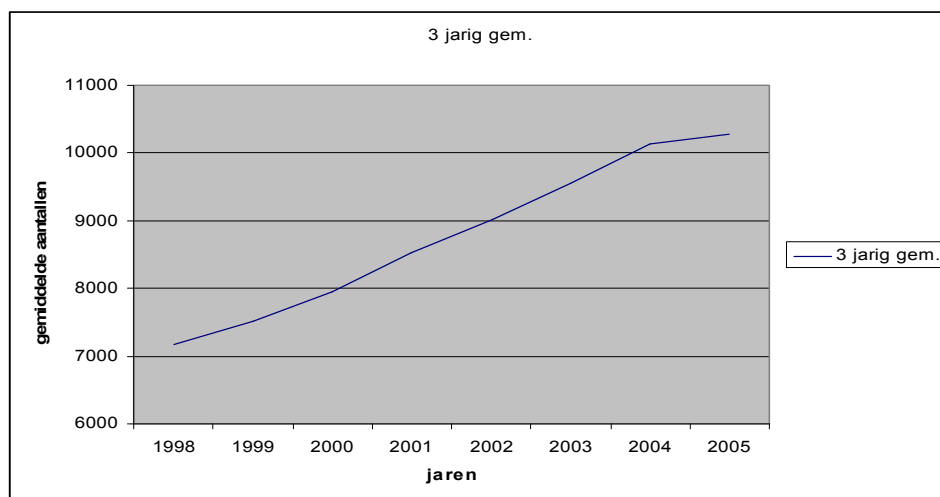
Er is dus altijd sprake van een minimale aanwezige stand.

Hieruit kan een goede trend worden opgemaakt om tot een stabiel beheer te komen. Er zal echter een stabiele factor moeten worden ingebouwd.

De Faunabeheereenheid wil dit bereiken door het op basis van populatiebeheer onderbouwde afschot bepalen op basis van langjarige cijfers. De FBE uit van een driejarig gemiddelde. Dit driejarig gemiddelde zal met ingang van 2007 worden vastgesteld op basis van de voorjaarsstanden van 2005, 2006 en 2007 voor de periode van drie jaar. In 2010 zal dit getal opnieuw worden vastgesteld.

Tussentijdse aanpassing kan alleen wanneer de noodzaak blijkt op basis van de monitoring of ontwikkelingen die gevolgen hebben voor de gewenste stand.

Over de laatste jaren is het driejarige gemiddelde uitgezet in een grafiek. Het driejarig gemiddelde is ook in tabel 4.11 opgenomen. Uit de tabel blijkt dat het driejarig gemiddelde niet veel afwijkt van de getelde populatie.

Figuur 4.6 Driejarig gemiddelde van de reeënpopulatie in Noord-Brabant.

C4.7.2 Gegevens over de periode 1988 tot en met 2006

In onderstaande tabel (tabel 4.10) zijn de gegevens van de afgelopen jaren opgenomen. Op deze gegevens is de berekening van Van Haaften toegepast. Als uitgangspunt is het jaar 1999 genomen. De daaropvolgende jaren zijn daarvan afgeleid.

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Afschot	g.g ²	2.018	2.124	1.911	2.230	2.340	2.459	2.595	nb ³
Valwild	g.g	630	756	760	872	739	861	705 ⁴	nb
Totaal valwild en afschot	g.g	2.648	2.880	2.671	3.102	3.079	3.320	3.235	nb
Getelde voorjaarsstand	7.180	7.404	7.968	8.500	9.120	9.417	10.143	10.846	9.804
Berekende voorjaarsstand	g.g	g.g.	8.217	8.275	8.562	9.280	10.354	11.642	13.514
Driejarig gemiddelde		7.517	7.957	8.529	9.012	9.560	10.135	10.264	

Tabel 4.10 populatiegegevens over de periode 1988-2006

Toelichting tabel

- Afschot: geregistreeerde aantallen
- Valwild: geregistreeerde aantallen
- Getelde voorjaarsstand: voorjaarsstand zoals die door de WBE's is geregistreeerd.
- Driejarig gemiddelde; hier bij worden het voorafgaande jaar en het volgende jaar bij het betreffende jaar opgeteld en gedeeld door drie
- Berekende voorjaarsstand: deze wordt als volgt berekend volgens de methode van Van Haaften.

Berekening op basis van Van Haaften.

Het aantal getelde geiten is 55% van de totale populatie.

De reproductiefactor volgens Van Haaften 0,85 x per geit.

Berekening:

Uitgaande van de voorjaarsstand 1999 wordt de voorjaarsstand van het volgende jaar als volgt berekend.

Totale getelde populatie + aanwas (percentage geiten (0,55) x gemiddelde reproductie (0,85)) – afschot – valwild = volgende voorjaarsstand

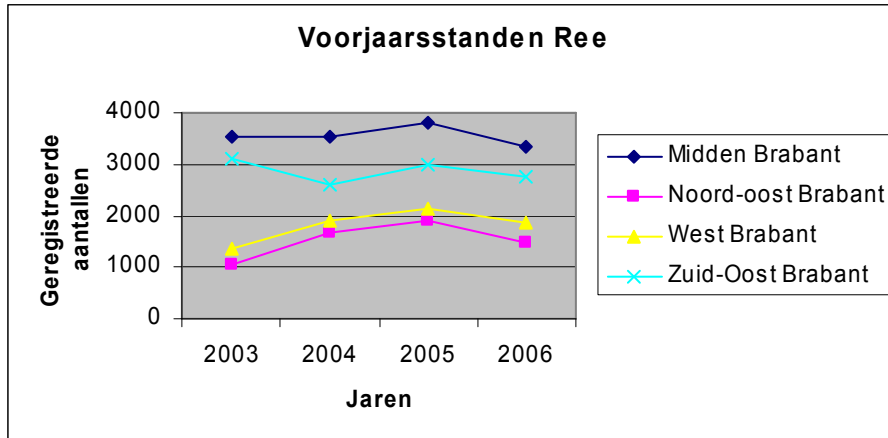
² g.g. Afschot en valwild cijfers zijn niet opgenomen

³ Nb Jaar loopt nog en niet alle gegevens zijn verwerkt.

⁴ Alleen ingevulde formulieren zijn meegenomen in de registratie. Losse meldingen zijn buiten beschouwing gelaten.

C4.7.3 Uitwerking per gewest

Om een overzichtelijk geheel te hebben over invulling van het plan is Noord-Brabant wat betreft de gegevens in vier gebieden opgedeeld. Deze gebieden komen overeen met de gewesten van de KNJV. Het gaat om de gebieden West Brabant, Midden Brabant, Zuidoost Brabant en Noordoost Brabant. Onderstaande grafiek geeft weer hoe de stand zich in de verschillende gewesten ten opzichte van elkaar verhouden. Duidelijk is dat in de gewesten Midden en Zuidoost Brabant de grootste populaties reeën voorkomen. Met name in West en Noordoost Brabant bevinden zich veel veldreeën. Voor die Wildbeheereenheden waar de gewenste stand veel afwijkt, is aangegeven wat de motivatie is om van de gewenste stand af te wijken.

Figuur 4.7 Populatie ontwikkeling in de verschillende gewesten.

Gewest	KNJV Gewesten				Noord-Brabant Totalen
	West Brabant	Midden Brabant	Noord-Oost Brabant	Zuid-Oost Brabant	
Gebieden Vereniging het Reewild	Midden-West	Midden-West	Oost	Oost	
Oppervlakte gebied	135.472	106.780	100.842	102.029	445.123
Opp. dekking	16.093	26.006	10.859	28.697	81.655
Draagkracht	1.409	2.741	1.466	2.754	8.370
Voorjaarsstand 2006	2.042	3.374	1.693	2.695	9.804
Gewenste stand in 2011	1.840	3.045	1.506	2.680	9.071
Veldreeën	Door het gehele gebied	Regelmatig	Regelmatig	Niet	

Tabel C4.11 Provinciale cijfers

C4.7.4 Noordoost Brabant

In Noordoost Brabant komen de minste reeën voor. In dit gebied zijn ook een aantal Wildbeheereenheden gelegen waar nog geen beheer plaatsvindt.

De oppervlakte van het gebied is ruim 100.000 ha. Binnen dit gebied komen meer en meer veldreeën voor. Als gevolg van de aanleg van de A50 (Oss-Eindhoven) zijn in de laatste jaren veel reeën verongelukt in het verkeer. In een aantal Wildbeheereenheden wordt dan ook de draagkracht aangehouden als gewenste stand.

WBE NAAM	Voorjaar Stand 2006	Gewenste voorjaarstand	Draag kracht	% valwild	gem stand 2004-2006
Aa en Leygraaf	96	66	66	14	83
Berlicum	20	30	10	g.g.	21
Boxmeer	300	300	297	6	302
Elsbosch, 't	26	25	21	12	27
Groot Ravenstein	34	35	36	6	29
Heesch	26	25	31	12	22
Hubertuspeel	58	40	40	14	53
Langstraat, De	48	30	29	10	52
Maashorst	99	85	86	8	85
Maaskant, De	12	20	10	0	3
Nistelrode	57	50	50	16	49
Oploo/Wanroij	320	300	295	5	312
Overlaat	270	240	238	9	282
's Hertogenbosch-oost	10	20	20	g.g.	12
Sint Hubertus Schijndel	183	110	108	4	202
Z.U.V.O.	134	130	129	5	115
Totaal	1.693	1.506	1.466	8	1.649

Tabel 4.12 Gewestgegevens Noordoost Brabant

De gewenste voorjaarstand komt redelijk overeen met de berekende draagkracht.

Gezien het hoge valwildpercentage in een aantal WBE's wordt het wenselijk geacht niet te veel af te wijken van de berekende draagkracht. Het gebied wordt doorkruist door o.a. de snelwegen A50 en A77.

C4.7.5 Zuidoost Brabant

Het gewest zuidoost Brabant wordt gekenmerkt door veel bosgebieden. De berekening van de draagkracht komt in dit gebied geheel tot haar recht. In het gebied wordt dan ook nauwelijks afgeweken van de berekende draagkracht. Na het gebied Midden Brabant komen hier, ook de meeste reeën voor. Binnen dit gebied zijn weinig veldreeën aanwezig.

Het valwild is met name op bepaalde trajecten een probleem. Zodra duidelijk is waar deze trajecten exact gelegen zijn kan worden gezocht naar oplossingen. (zie § C4.5).

Wildbeheereenheden proberen zo veel mogelijk met zonering van populaties valwild te beperken.

WBE NAAM	Voorjaar stand 2006	Gewenste voorjaarstand	Draag kracht	% valwild	gem stand 2004-2006
Asten	143	120	120	5	149
Baronie van Cranendonck	379	410	435	5	398
Bruggen	112	110	108	7	112
Diana Someren	Samen met Eymerick (RAC 18)				
Eymerick	540	510	509	4	569
Heidse Peel	30	25	28	3	29
Helm, De	114	115	116	14	94
Laarbeek-Veghel	77	60	38	6	63
Midden-Brabant	238	260	258	12	319
Neerkant	38	35	36	11	39
Nuenen's Wildbeheer	102	130	120	8	84
Ouwe Peel	100	95	117	10	99
Peelrand, De	272	210	210	15	248
Zuidoost Kempen	550	600	659	7	465
Totaal	2.695	2.680	2.754	8	2.668

Tabel 4.13 Gewestgegevens Zuidoost Brabant

- Laarbeek-Veghel

De gewenste stand ligt iets hoger dan de berekende draagkracht.

Echter is de stand niet zodanig dat er zich grote knelpunten voordoen. Gestreefd wordt voorjaarstand niet te laten toenemen t.o.v. voorgaande jaren.

- Ouwe Peel

Binnen het werkgebied van de WBE worden relatief veel reeën doodgereden. Reden voor de WBE om onder de draagkracht te gaan zitten. Binnen een gedeelte van het gebied vindt geen beheer d.m.v. afschot plaats. De populatiegegevens hebben alleen betrekking op het Noord-Brabantse gedeelte.

- Zuidoost Kempen

Draagkracht was veel hoger dan de gewenste stand. Dit werd veroorzaakt door het beheer in het verleden. In een aantal boscomplexen werd gestreefd naar natuurlijke verjonging.

Op dit moment zijn daar geen concrete afspraken meer voor. Wel dient er rekening gehouden te worden met de aanwezige provinciale wegen. Hier vinden geregeld aanrijdingen plaats. Het valwild zit al op het provinciaal gemiddelde.

De bijgestelde stand van 550 naar 600 dieren wordt t.o.v. de oude situatie als acceptabel gezien.

Wanneer het valwild stabiel blijft kan de stand evt. alsnog bijgesteld worden.

C4.7.6 Midden Brabant

Het gewest Midden Brabant heeft de grootste populatie reeën binnen haar werkgebied. Grote boscomplexen zoals landgoed de Utrecht, de Campina, Loonse en Drunense duinen en de Chaamsche bossen dragen hieraan bij. Valwild is slechts in twee werkgebieden veel hoger dan het provinciaal gemiddelde.

WBE NAAM	Voorjaar stand 2006	Gewenste voorjaarstand	Draag kracht	% valwild	Gem stand 2004-2006
Baarle-Nassau	90	90	80	11	74
Broek en Duin	518	415	415	5	615
Diessen	Samen met Hilvarenbeek				
Donge, De	110	85	106	18	90
Hilvarenbeek e.o.	139	140	58	5	87
Mastbos e.o.	45	35	36	g.g.	37
Moer e.o., De	285	295	140	8	293
Moergestel e.o.	780	500	500	5	818
Noord-West Kempen	420	450	374	6	463
Reusel	104	115	113	4	94
Taxandria	301	320	320	5	247
Utrecht/Wellesend, De	443	420	419	4	485
Westerkempen	169	180	180	9	152
Totaal	3.374	3.045	2.741	8	3.455

Tabel 4.14 Gewestgegevens Midden Brabant

- De Donge

Binnen het werkgebied van WBE de Donge wordt veel valwild geregistreerd. Dit gebeurt met name op de N282, omdat deze provinciale weg midden door het werkgebied loopt is het niet mogelijk hier door middel van zonering rekening mee te houden. Gekozen is om een lagere stand aan te houden waardoor er meer rust aanwezig is. Daarnaast is in samenwerking met de gemeente een pilot gestart met een nieuw type wildspiegel. Resultaten zullen over langere periode gevolgd worden.

- De Moer

Binnen het werkgebied zijn grote gebieden waar geen of minder beheer plaatsvindt. Wanneer dit tot het schade van de belangen leidt zal er alsnog ingegrepen moeten worden. Ook vind hier vrij veel uitwisseling met het aangesloten gebied van Broek en Duin plaats.

- Noordwest Kempen

Door de WBE is een gewenste stand vastgesteld die 30% hoger ligt dan de berekende draagkracht. Echter zijn er geen signalen, dat belangen boven gemiddeld geschaad worden. Monitoring zal moeten uitwijzen of de gewenste stand gehandhaafd kan blijven.

C4.7.7 West Brabant

Het gewest West Brabant heeft de meeste veldreeën. De uiteindelijke gewenste voorjaarstand ligt dan ook veel hoger dan de berekende draagkracht. Het accent van het beheer in deze gebieden ligt dan ook in het zoneren van populaties. Dit is afhankelijk van de aanwezige landbouwgewassen. Ook de verspreide ligging van dekking (bospercelen) van vaak nog geen hectare maken dat binnen de leefgebieden veel reeën voor kunnen komen.

Valwild is slechts in een enkel geval hoger dan het provinciaal gemiddelde.

WBE NAAM	Voorjaar stand 2006	Gewenste voorjaarstand	Draag kracht	% valwild	gem stand 2004-2006
Amerkant	139	60	43	4	57
Biesbosch	161	220	88	6	298
Brabantse Wal, De	602	560	558	7	581
Dongemond e.o.	70	50	14	7	71
Haagsche Beemden	178	170	60	11	53
Kalix Berna	30	50	30	g.g.	7
Land van Altena	78	80	35	18	102
Moerstraten e.o.	Samen met Brabantse Wal en Zuid-Plantage				
Niervaart	84	85	80	15	64
Oranje en Van Glymespolders	52	40	12	6	40
Roosendaal e.o.	95	95	95	7	104
Steenbergen e.o.	130	120	112	5	93
Weerijds, De	169	80	74	6	126
Zuid Plantage	Samen met Brabantse Wal en Moerstraten				
Zundert	254	230	208	6	247
Totaal	2.042	1.840	1.409	11	1.843

Tabel 4.15 Gewestgegevens West Brabant

- De Biesbosch

Het nationaal park is niet meegenomen in het plan. Er wordt wel gewerkt naar een plan wat ook het Nationaal park bevat. Dit zal gebeuren in samenwerking met Staatsbosbeheer.

Dat de gewenste stand veel hoger is dan de berekende draagkracht wordt gezien de ligging, het ontbreken van veel wegen en de aansluiting op het Nationaal Park niet als een probleem gezien.

- Haagsche Beemden

De draagkracht is veel lager dan de gewenste stand. Echter is hier sprake van veel kleine landschapselementen. Hierdoor ontstaan veel kleinere leefgebieden waardoor zonder problemen een hogere stand aanwezig kan zijn. Belangrijk in deze is dat het valwild als gevolg van verkeer beperkt blijft en schade aan gewassen wordt voorkomen.

- Land van Altena

De draagkracht voor het gebied is berekend en gesteld op 35 stuks. Door de verspreide ligging van de kernleefgebieden wordt het niet onmogelijk geacht dat een hogere stand aanwezig kan zijn. Echter de gewenste stand van 80 dieren kan alleen gehandhaafd blijven als het valwild naar beneden gaat.

Inmiddels is er met de provincie overleg geweest over het nemen van preventieve maatregelen. Via monitoring zal gevolgd worden of dit effect heeft.

- Steenbergen

Binnen dit werkgebied komen veel veldreeën voor. Ook zijn er verschillende schademeldingen geweest. WBE heeft aangegeven dat zij de populatie wil zoneren. Op die wijze wordt getracht in de toekomst de schade aan gewassen te beperken.

4.8. Uitvoeringsvoorschriften voor de ontheffing 2007-2011

In 2006 hebben Wildbeheereenheden het beheer uitgewerkt voor de periode tot 2011.

Deze zaken zijn verwerkt in de beheerplannen die door de WBE's zijn opgesteld.

Het is het voornemen dat gewenste stand in 2011 wordt bereikt.

De volgende uitvoeringsvoorschriften zijn gekoppeld aan het beheer van de reeënpopulatie.

- Doordat beheer van reeën t.a.v. de verschillende belangen hoofdzakelijk wordt afgestemd op de voorjaarstand, loopt het reeënbeheerjaar t.a.v. registratie en evaluatie van 1 april tot en met 31 maart het jaar daarop volgend.
- Het beheer van reeën op basis van populatiebeheer wordt alleen verleend aan Wildbeheereenheden. Deze dragen zorg voor een verantwoorde verdeling van het beheer (afschot) op basis van het WBE reeënbeheerplan.
- Het beheer wordt bepaald op basis van deze plannen. Plannen zijn aan de Faunabeheereenheid voor 1 maart 2006 ter beoordeling toegezonden.
- Lokale uitgewerkte plannen zijn beoordeeld door een commissie bestaande uit 5 personen te weten: een vertegenwoordiger van de provincie, een vertegenwoordiger van het jachtbedrijf, een vertegenwoordiger van de terreinbeherende organisaties, een bestuurslid van de FBE en de adjunct-secretaris van de FBE.
- Deze commissie heeft een advies aan het bestuur gegeven over de WBE beheerplannen
- De benodigde regulatie wordt driejaarlijks berekend op basis van de aangeleverde gegevens en de WBE beheerplannen.
- Voorjaarstanden dienen uiterlijk voor 15 april aan de Faunabeheereenheid te zijn aangeleverd.
- Eventuele aanpassingen gedurende de looptijd van het plan dienen voor 1 maart te worden aangeleverd.
- Valwild moet binnen de WBE worden geregistreerd.
- Alle gereguleerde dieren en het valwild dienen op de door de Faunabeheereenheid afgegeven formulieren te worden ingevuld.
- Ten behoeve van het uitvoeren van de ontheffing is de jachtaktehouder verplicht bij zich te hebben; een machtigingsformulier, een kopie van het besluit en een in samenwerking met de FBE door de vereniging het Reewild afgegeven reeënloodje.
- Nadat het stuk geschoten is dient het voor het vervoer voorzien te zijn van het in de rechter achterlopen dichtgedrukte reeënloodje.
- Afschotperiode voor reegeiten en kalveren is van 1 januari tot en met 15 maart. Van een half uur voor zonsopkomst tot een half uur na zonsondergang.
- Afschotperiode voor reebokken is van 1 mei tot en met 15 september. Van een uur voor zonsopkomst tot een uur na zonsondergang.
- Toegestane wapen om reeën mee te mogen doden is tenminste het kogelgeweer kaliber 5,6 X 43 met een trefenergie van 980 Joules op 100 meter.

Jaarlijkse rapportage m.b.t. het beheer is conform het Faunabeheerplan 2006-2011

C4.9 Conclusies ten aanzien van populaties, schade en beheer

Samenvatting

- Het ree is een algemeen voorkomende soort in Noord-Brabant. Vergelijkbaar met de landelijke trend is de populatie in de laatste 15 jaar met ruim 35% toegenomen. De voorjaarstand 2006 bedroeg in Noord-Brabant ca. 10.000 dieren.
- De gunstige staat van instandhouding is niet in het geding.
- Bekend is dat reeën in de wet gestelde belangen kunnen schade. Te weten 1) de openbare veiligheid, 2) flora en 3) gewassen. Tevens kan er bij reeën sprake zijn van onnodig lijden.
- Jaarlijks komen ca 700 geregistreerde aanrijdingen voor.
- Reeën hebben in de afgelopen jaren incidenteel schade veroorzaakt aan gewassen. Schade varieert van € 500,- tot € 28.000,- per geval.
- De verwachting is dat reeën, ook in de toekomst schade aan gewassen zullen veroorzaken.
- Ook het risico op aanvaringen met gemotoriseerd verkeer blijft in de toekomst aanwezig.

Conclusie

- Jaarlijks komt ca 7 procent van de populatie als gevolg van aanrijdingen om het leven.
- Er zijn mogelijkheden om valwild te beperken. Lokaal dienen passende oplossingen uit gewerkt te worden.
- Het is mogelijk dat aangegane verplichtingen in het kader van Programmabeheer door de aanwezige populatie onder druk komt te staan. Dit is afhankelijk van de beheerdoelstelling. Een planmatige aanpak ter begeleiding van het proces kan noodzakelijk zijn.
- Ter voorkoming van schade kunnen diverse verjagende en werende middelen worden in gezet. Aanvullende planmatige aanpak kan noodzakelijk zijn.
- In het kader van dierenwelzijn is het noodzakelijk dat jaarrond dieren uit hun lijden verlost kunnen worden.
- Vanuit het verleden werd het beheer van de grote hoefdieren gepleegd op basis van een draagkrachtbepaling.
- De Faunabeheereenheid stelt dat voorgaande middelen in voldoende mate op elkaar afgestemd dienen te zijn om schade aan de gestelde belangen te voorkomen.
- Populatiebeheer is een middel dat hieraan op planmatige wijze invulling kan geven.
- Door Wildbeheereenheden is op planmatige wijze uitgewerkt wat de gewenste populatie reeën binnen hun werkgebied zou moeten zijn om schade aan belangen te beperken en/of te voorkomen.
- Op basis van deze uitwerking is de gewenste stand in Noord-Brabant is vastgesteld op 9.146 dieren.

Advies en aandachtspunten

- Monitoring met als doel een nog vollediger beeld te krijgen van de populatie.
- Monitoring met als doel een nog vollediger beeld te krijgen van aanrijdingen en valwildtrajecten.
- Het valwild, als gevolg van aanrijdingen dient in de toekomst beter geregistreerd te worden. Preventieve maatregelen kunnen dan op de lokale situatie worden toegespitst.
- De Faunabeheereenheid acht het wenselijk dat een organisatie wordt opgezet die alle vormen van valwild onder reeën registreert dit i.s.m. overheid en wegbeheerders. Deze organisatie dient tevens te worden in gezet bij het opsporen van aangereden dieren.
- Signalen van stroperij komen regelmatig voor. Een netwerk waar meldingen kunnen worden geregistreerd is wenselijk om een beter beeld te krijgen.

C4.10 Literatuurlijst

Anonymus, Wildlife Crossings

Baert, P. & Neukermans, A. & Cecaer, J. 2003. Onderzoek naar de mogelijkheden van een geleide populatiedynamica voor reeën

Case, R.M., 1978. Interstate highway road killed animals: a data source for biologists. Wildl. Soc. Bull. 6: 8-13.

Forman R.T.T. & Hersperger, A.M. Road Ecology and Road Density in Different Landscapes. Harvard university

Grimberg, G.T.M. & A. Oosterbaan, 2003. Natuurlijke bosverjonging komt niet zomaar van de grond. Vakblad Natuurbeheer 1: 6-9.

Groot Bruinderink, G.W.T.A & E. Hazebroek, 1996. Ungulate trafik collisions in Europe. Conservation Biology 10 (4): 1059-1067.

Haafte, J.L. van & E. Pelzers, 1992. Ree *Capreolus capreolus* (L., 1758). In: Broekhuizen et al. (eds.). Atlas van de Nederlandse Zoogdieren. Stichting Uitgeverij van de Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht: 322-327.

Haafte, J.L. van, 1994. Reewild en Reewildbeheer. Uitgave Vereniging het Reewild.

Hartwig, D., 1994. Der Tod auf der Strasse. Die Pirsch 13: 25-29.

Jagt, J.L van der, 1999. Geïntegreerd bosbeheer en grofwild. Vakblad Natuurbeheer 7: 97-99.

Keith, K. 2004. Deer-vehicle crash countermeasure toolbox. University of Winsconsin-Madison

Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging en Vereniging het Reewild, 2004. Populaire populaties reeën tellen met pers en publiek.

Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging, 2003. Fauna-inventarisatie

Lambert R. Roe Deer, University of Aberdeen. Reproduction & evolution

Lange, R., P. Twisk, A. van Winden & A. van Diepenbeek, 1994. Zoogdieren van West-Europa. Stichting Uitgeverij van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.

Mekers, J. 1984. Leeftijdsschatting en het gewei. Vereniging het Reewild

Oord, J.G., 2002. Handboek Faunaschade. Faunafonds, Dordrecht.

Peltzer, R.H.M. & H.W.P.G. Berger, 1994. Reewild als onderdeel van het bosecosysteem. In: *Capreolus* 3: 4-7.

Poutsma, J. 1992. Waar Reeën leven

Seiler, A. 2003. The toll of the automobile: Wildlife and roads in Sweden

Vereniging Het Reewild, 2002. Raamwerk reeënbeheerplan.

Wahlström, L.K. & O. Liberg, 1995. Patterns of dispersal and seasonal migration in roe deer (*Capreolus capreolus*). J. Zool., Lon. 235: 455-467.